

41.

KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 4. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

41.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
4. CİLT

17-21 HAZİRAN 2019
DİYARBAKIR

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3654/4
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 187/4

YAYINA HAZIRLAYAN
Dr. Adil ZME

17-21 Haziran 2019 tarihlerinde gerçekleştirilen 41. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, Diyarbakır Dicle niversitesi'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

Kapak ve Uygulama
Başak Kitap

e-ISSN:2667-8845

Kapak Fotoğrafı : Prof. Dr. Vecihi ÖZKAYA
Krtik Tepe Kültürü
Uygarlığın İlk Yetkin Deneyimi

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil zme tarafından denetlenmiştir.
Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Ankara 2019

41. ULUSLARARASI KAZI, ARAŞTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU BİLİM KURULU

SCIENTIFIC COMMITTEE OF 41TH INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF EXCAVATIONS, SURVEYS AND ARCHAEOOMETRY

Prof. Dr. Vecihi ÖZKAYA	Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK	Laodikeia Kazı Başkanı
Prof. Dr. Douglas BAIRD	Boncuklu Höyük Kazı Başkanı
Prof. Dr. Havva İŐKAN İŐIK	Patara Kazı Başkanı
Doç. Dr. Annalisa POLOSA	Elaiussa Sebaste Kazısı Başkanı
Prof. Dr. Mehmet ÖNAL	Harran Kazı Başkanı
Prof. Dr. Nicholas D. CAHILL	Sardis Kazı Başkanı
Doç. Dr. İrfan YILDIZ	İçkale Artuklu Sarayı Kazı Başkanı
Prof. Dr. Engelbert WINTER	Doliche Kazı Başkanı
Doç. Dr. Erhan ÖZTEPE	Alexandria Troas Kazı Başkanı
Prof. Dr. Marcella FRANGIPANE	Aslantepe Kazı Başkanı
Doç. Dr. Aytaç COŞKUN	Zerzevan Kalesi Kazı Başkanı

ULUSLARARASI KAZI, ARAŞTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU YAYIN KURALLARI

Göndereceğiniz bildiri metinlerinin aşağıda belirtilen kurallara uygun olarak göndermesi, kitabın zamanında basımı ve kaliteli bir yayın hazırlanması açısından önem taŐı-maktadır. Bildirilerin yazımında kitaptaki sayfa düzeni esas alınarak;

- * Yazıların A4 kağıda, üstten 5.5 cm. alttan 5 cm. soldan 4.5 cm. sağdan 3 cm. lik bir boşluk bırakılarak, 10 punto ile, bir satır aralığı olacak şekilde, Times New Roman fontu ile en fazla 10 sayfa yazılmalı,
- * BaŐlık 14 punto, büyük harf ve bold olacak şekilde yazılmalı,
- * Bildiri sahiplerinin isimleri baŐlığın altında, sağ üstte yer almalı, alt alta sıralanmalı ve unvan kullanılmamalı,
- * Metinde ana baŐlıklar büyük harflerle ve italik, alt baŐlıklar, baŐ harfleri büyük ve italik olarak yazılmalı,
- * Metin içinde geçen yabancı sözcük ve terimler, örneğin “in-situ” italik olarak yazılmalı,
- * Metin içinde Milattan Önce gibi çok alıŐılagelmiŐ kısıltmalar dışında kısıltma kullanılmamalı, Milattan Önce ve sonra kısıltması: M.Ö., M.S. Erken Tunç Çağı: ET olarak kullanılmalıdır.
- * Bölge adlarının ilk harfleri, aynı şekilde yer, coğrafya ve kurum adlarının ilk harfleri büyük yazılmalıdır. Örneğin: Doğu Anadolu, Yakın Doğu, Avrupa, Akdeniz Bölgesi, Dicle Nehri, Ankara Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu gibi.
- * Ölçü ve ağırlıklar m. cm. mm. lt. gr. şeklinde yazılmalı,
- * Dipnotlar metnin altında ve metin içinde numaraları belirtilerek, 8 puntoda yazılmalı,
- * Dipnot ve kaynakçada (bibliyografya) kitap ve dergi isimleri italik yazılmalı,
- * Harita, çizim ve resimler 15 adetten fazla olmamalı, fotoğraflar JPG veya TIFF olarak gönderilmeli, gönderilen resimlerin çözünürlüğünün en az 300 pixel/inch olmalı,
- * Çizimlere (Çizim: 1), resimlere (Resim: 1), haritalara (Harita: 1) olarak alt yazı yazılmalı ve kesinlikle levha sistemi kullanılmamalı,
- * Yayım için telif anlaşması gerektiren Googleearth gibi görseller kullanılmamalı,
- * Bildirilere, ilk sayfanın altında, dipnotlardan önce bütün yazarların mutlaka isim, unvan, e-mail ve yazıŐma adresi yazılmalıdır.

Yayınlanacak bildiri sayıŐının artması, kitapların zamanında basımını güçleŐtirdiđinden, bildirilerinizin sempozyum sırasında teslim edilmesi ya da en geç 1 Ağustos tarihine kadar, yayinlar@ktb.gov.tr e-mail adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Yayın kurallarına uymayan ve ge gönderilen bildirimler kesinlikle yayınlanmayacaktır.

PUBLICATION INSTRUCTIONS

The papers presented in the International Symposium of Excavations, Surveys and Archaeometry will be published as before.

In order to complete a high-quality print in time, we kindly request you to send the paper texts in the format specified below:

1. Texts should be written in 10 pages on A4 paper, with Times New Roman and 10 type size within a space of 13.5x19 cm. Line spacing should be 10 points.
2. Heading should be written in bold with 14 typesize and with 14 points of line space. Main headings should be written with capitals, sub-headings with lower letters. Both types of headings should be written in italics.
3. Footnotes should be placed at the bottom of the pages, with their numbers indicated in the text. Footnote texts should be written with 8 type size and line space of 8 points.
4. Book and periodical titles in the footnotes and bibliography should be written in italics.
5. Total number of drawings and photos should not exceed 15. Photos should be either in JPG or TIFF format with at least 300 dpi solution and sent in a separate file.
6. Captions should be added to drawings (Drawing:), photos (Photo:) and maps (Map:). Plate system should not be used.
7. Authors must indicate their names, titles and contact information in their papers.
8. Digital text of the paper should be added to the print-out and both texts should be identical. Otherwise the digital version will be considered default.

As sudden accumulation of papers makes it difficult to complete printing in time, papers should either be submitted during the symposium or sent to *yayinlar@ktb.gov.tr* until the 1st of August.

The papers that fail to comply with those instructions or that are sent after the deadline will not be published on no account.

İÇİNDEKİLER

Özlem ÇEVİK, Osman VURUŞKAN, Burhan GÖZ, Cem ÖZTÜRK Ulucak Höyük 2017-2018 Yılı Kazı Çalışmaları	1
Rafet ÇAVUŞOĞLU, Hanifi BIBER, Hakan YILMAZ, Sinan KILIÇ, İsmail COŞKUN, Cem HAYDAROĞLU Van Çavuştepe Kalesi ve Urartu Nekropolü 2018 Yılı Çalışmaları.....	17
Recai KARAHAN, Mehmet KULAZ Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı 2018 Yılı Çalışmaları	31
Roland R.R. SMITH Aphrodisias 2018	45
Rüstem ASLAN 2018 Yılı Troya Kazı Sonuçları.....	69
Sait BAŞARAN, Stefan KARWIESE, Helmut BRÜCKNER, Anca Christina DAN, Bahar MERGEN, Gülnur KURAP 2018 Yılı Ainos Kazı Çalışmaları.....	81
Scott BRANTING, Sevil BALTALI TIRPAN, Joseph LEHNER, Dominique LANGIS-BARSETTI, Tuna KALAYCI, Nilüfer YÖNEY, Burak ASİLİSKENDER, Sarah R. GRAFF, Lucas PROCTOR Kerkenes 2018	99
Sema DOĞAN, Ebru Fatma FINDIK, Vera BULGURLU Aziz Nikolaos Kilisesi 2018 Yılı Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları	117
Serap YAYLALI, Özlem TÜTÜNCÜLER BİRCAN, Yılmaz AKKAN Çakırbeyli-Küçüktepe Höyük 2018 Yılı Kazı Çalışmaları.....	129
Serdar AYBEK, Burak ARSLAN, Yılmaz BALIM, Umut CANSEVEN Metropolis Arkeolojik Araştırmaları, 2018	151
K. Serdar GİRGİNER, Özlem OYMAN-GİRGİNER, M. Furkan TUFAN, Ayça GERÇEK, Hakan GERÇEK, Erkan DÜNDAR, M. Cem FIRAT 2018 Yılı Tatarlı Höyük Kazıları	171
Sevinç GÜNEL, Nesligül KANBER, Tolga Kaan KIYAK Çine-Tepecik Höyüğü 2018 Yılı Kazıları.....	185

Soner ÖZEN	
2018 Yılı Kaunos Araştırmaları.....	201
Şahin YILDIRIM	
Tios-Tieion 2018 Yılı Kazı, Restorasyon ve Çevre Düzenleme Çalışmaları.....	219
Şahin YILDIRIM	
Satala 2018 Yılı Kazı Çalışmaları	231
Şengül AYDINGÜN, Şeniz ATİK, Haldun AYDINGÜN, Ülkü KARA, Ayberk ENEZ, Dürdane KAYA	
Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea) Kazıları 2018 Yılı Çalışmaları	243
Şevket DÖNMEZ, Aslıhan YURTSEVER BEYAZIT, Mona SABA, Salih KAYMAKÇI	
Oluz Höyük Kazısı Onikinci Dönem (2018) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar	257
Taner KORKUT, Çilem UYGUN, Bilsen ÖZDEMİR	
Tios 2018 Kazı Etkinlikleri	277
Timur DEMİR, Makbule EKİCİ	
Yenice Höyük 2018 Ve Tabakalanmaya Yönelik Değerlendirmeler.....	295
İbrahim Tunç SİPAHİ, Öznur OTLU	
2018 Yılı Eskişehir Kazısı	305
Turan EFE, Murat TÜRKTEKİ, Erkan FİDAN, Fatma ŞAHİN, Sinem TÜRKTEKİ, Deniz SARI	
Küllüoba Kazısı 2018 Yılı Sonuçları	317
Turgut Hacı ZEYREK, Ali Nadir ZEYREK	
Kastabala Kazı Çalışmaları 2018	331
Ümit AYDINOĞLU	
Uzuncaburç/Diocaesarea Antik Kenti Kazısı 2018	345
Vasıf ŞAHOĞLU, Hayat ERKANAL, Ümit ÇAYIR, Ümit GÜNDOĞAN,	
Mustafa İNCİRLİLİ, İrfan TUĞCU, Ramazan GÜLER	
Çeşme-Bağlararası 2018 Yılı Kazı ve Araştırmaları.....	357
Vecihi ÖZKAYA, Feridun S. ŞAHİN	
Körtik Tepe Kültürü Uygarlığın İlk Yetkin Deneyimi.....	375

Vedat KELEŞ, Hasan KASAPÖĞLU, Ersin ÇELİKBAŞ, Hazar KABA, Kasım OYARÇİN, Alper YILMAZ, Büşra Elif KASAPÖĞLU, Michael Deniz YILMAZ, İsmail AKKAŞ, Enver AKIN, Soner ÖZMEN Parion 2018 Sezonu Kazı, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları.....	391
Vuslat Müller-KARPE, Andreas Müller-KARPE Kayalıpınar-Samuha 2017 ve 2018 Kazıları	415
B. Yelda OLCAY UÇKAN, Gökçen Kurtuluş ÖZTAŞKIN, Muradiye ÖZTAŞKIN, Seçkin EVCİM, Öğül Emre ÖNCÜ Olympos Kazısı 2018 Yılı Çalışmaları	429
Yusuf ALBAYRAK Soğmatar Nekropolü 2018 Yılı Kazı ve Temizlik Çalışmaları	451
Yusuf SEZGİN, Mesut EROĞLU, Baykal BAŞDEMİR, Ayşe ÇELEBİ, Furkan ZIH, Burkay KIZILBUĞA Aigai (Aiolis) 2018 Yılı Çalışmaları.....	465
S. Yücel ŞENYURT, Atakan AKÇAY, İlkey AKLAN, Mehmet CEVHER, Seda KARA Ovaören 2018 Yılı Kazı Çalışmaları	487
S. Yücel ŞENYURT, Atakan AKÇAY, Umut ZOROĞLU, A. Emirhan BULUT, Leyla YORULMAZ, S. Okan AKGÖNÜL Kurul Kalesi 2018 Yılı Kazı Çalışmaları.....	505
Zafer DERİN İzmir- Yeşilova Höyüğü 2016-2018 Yılı Çalışmaları	525
Zekai ERDAL, Mehmed Cabir ALPER, Şerif TÜMER, İlker GÜMÜŞ, Veynel AĞRAK Siirt/Tillo İlçesi Ziyaretler (Fakirullah) Mahallesi 130 Ada, 28 Parsel Kurtarma Kazısı 2018	549
Zeliha DEMİREL GÖKALP, A. Ceren EREL, Nikos TSIVIKIS, Hasan YILMAZYAŞAR, Mehmet KURT 2018 Yılı Amorium Kazıları	567
Celal ŞİMŞEK 2018 Yılı Laodikeia Çalışmaları.....	579

TLOS 2018 KAZI ETKİNLİKLERİ

Taner KORKUT*
Çilem UYGUN
Bilsen ÖZDEMİR

2018 yılı Tlos antik kenti kazı etkinlikleri 17 Haziran – 19 Ağustos tarihleri aralığında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü'nün destekleriyle gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Birimi SBA-2018-3266 numaralı ve "Tlos Akropolü Doğu Surları Belgeleme Çalışmaları" başlıklı normal araştırma projesi ile akropol doğu surları çalışmalarını desteklemiştir. 2018 yılı kazı etkinlikleri Trabzon Müzesi uzmanlarından Enver Özkurt'un Bakanlık temsilciliğinde yürütülmüştür.

2018 kazı sezonundaki arazi çalışmaları kentin akropolünü çevreleyen Erken Bizans Dönemi surlarının doğu bölümünde stadyum *diazoması* nı kapatan yıkıntıların kaldırılmasına yönelik olarak planlanmıştır. Söz konusu sur duvarının yıkılan kısımlarından akan moloz ve devşirme blokların oluşturduğu dolgu tabakasında önce moloz temizliği yapılmış; ardından vinç ile kaldırılabilir duruma getirilen bloklar taş tarlasına taşınmıştır. Çalışmanın ikinci etabında ise moloz ve blok yıkıntılarından temizlenen dolgu katmanı stadyum *diazoması* seviyesine kadar kazılmıştır. Epigrafik araştırmalar kapsamında bir yandan Tlos antik kenti yazıt korpusu hazırlıklarına devam edilmiş diğer yandan 2018 yılında günışığına çıkartılan yazıtlar üzerinde de çalışılmıştır. Antropoloji çalışmaları çerçevesinde 2018 yılı ve öncesi kazı sezonlarında ele geçirilen iskeletler morfolojik açıdan incelenmiş, yaş ve cinsiyet ayrımları yapılmıştır. Antropoloji çalışmalarının diğer bir etabını ise antik DNA ve izotop analizi için numuneler alınması oluşturur. Doğal ve kültürel peyzaj araştırmaları antik kentin gezi güzergahlarının iyileştirilmesi ve bölgeye özgü bitki türlerinin tespitine yönelik olarak yürütülmüştür.

* Prof. Dr. Taner KORKUT, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 07058 Antalya/TÜRKİYE.

Doç. Dr. Çilem UYGUN, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 3100 Hatay/TÜRKİYE.

Dr. Öğr. Üyesi Bilsen ÖZDEMİR, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir/TÜRKİYE.

2018 yılı kazı sezonunda kartografya ve jeoradar ölçüm çalışmaları da gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda akropolün doğu yamacındaki kazı faaliyetleri sonrasında kent haritası revize edilmiş, stadyum düzlüğünde ise jeoradar ölçümleri yapılmıştır. Ayrıca Tlos antik kenti merkezinin tamamında bitki temizliği yapılmış ve kazı alanlarının korunmasına yönelik gerekli tedbirler alınmıştır.

Yayın çalışmaları kapsamında 2009-2017 yılları arasında kazı ve konservasyon çalışmaları gerçekleştirilen Tlos kent bazilikasının tüm bulgularının değerlendirildiği bir monografinin hazırlıkları tamamlanmıştır.

I. AKROPOL DOĞU SUR DUVARLARI

Akropolün güney yamaçlarında oluşturulan Bizans Dönemi yerleşimi korumaya yönelik örülmüş sur duvarlarının doğu kısmı stadyum basamaklarının gerisindeki *diazoma* üzerinde yükselir ve akropole ulaşımı sağlayan taş döşeli yolu aşarak kuzey yönde devam eder. Sur duvarları düz ve profilli bloklardan oluşan devşirme malzemeden örülmüştür. Bu örgü sistemi içerisinde stadyum basamaklarının gerisinde *diazomaya* açılan kapısı ve düzgün duvar örgü tekniğiyle bir bölümünün farklılık gösterdiği dikkat çeker. Yan yana konumlanan iki mekândan oluşan bu yapı kompleksi ön değerlendirmeler neticesinde “*bouleuterion*” ve “*prytaneion*” olarak tanımlanmıştır. Bu yapı kompleksinin kuzey ve güney yönlerden doğu duvarı ile surun devamında statik açıdan zayıf noktalardaki duvarları yıkılmış ve bu yıkıntılar neredeyse tüm *diazomayı* kaplamıştır. Söz konusu yıkıntılar 2019 kazı sezonunda kazı ve belgeleme çalışmaları sonrasında kaldırılmıştır. Arazi çalışmaları öncesinde sur duvarındaki yıkıntıların mevcut durumu çizim ve fotoğraflarla belgelenmiş; kuzey yönden başlanarak alanın tamamı 1’den 5’e kadar numaralandırılmıştır (Resim: 1). 1 ve 2 numaralı yıkıntı alanları *bouleuterionun* kuzeydoğu ve güneydoğu köşelerindeki sur eklentilerinin yıkılmasıyla oluşan göçüklerdir. 3 ve 4 numaralı yıkıntı alanları doğu surunu güney yönde sınırlandıran bastiona kadar devam eden kısmı kapsamaktadır. İki bastionla korunan sur girişinin olduğu kısım ise 5 numaralı alan olarak tanımlanmıştır.

Söz konusu yıkıntı alanlarında önce moloz temizliği ardından blok kaldırma ve kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Moloz temizliği sonrasında düşüş pozisyonları daha net belirlenen bloklar ipek halat ile bağlanarak teleskobik vinç yardımıyla yerlerinden kaldırılmış ve hiyap tarzı vincin taş tarlasına taşıyabileceği bir noktaya konulmuştur. Yıkıntı alanlarına göre surun hangi

kısımında kullanıldığı belgelenen yaklaşık 1300 adet blok, stadyum düzlüğünün güneyinde oluşturulan taş tarlasında buluntu yerlerine göre sınıflandırılmıştır. Sur duvarında devşirme malzeme olarak kullanılan mimari bloklardan düz duvar blokları sayısal açıdan en yoğun grubu oluşturur. Profilli bloklar arasında ise sütun kaidesi, sütun gövdesi, kemer blokları, arşitrav, friz ve *geison* blokları örnek gösterilebilir (Resim: 2).

Akropol doğu sur duvarı yıkıntılarında yürütülen çalışmaların ikinci etabını farklı duvar örgü tekniği ile surun genelindeki dokudan ayrılan meclis binasının doğu yöndeki cephe düzenlemesinin açığa çıkartılmasına yönelik kazı faaliyetleri oluşturmuştur. Bu bağlamda yapının kuzey ve güney köşelerinde 1. ve 2. yıkıntı alanlarının dolgu tabakaları *diazoma* seviyesine kadar temizlenmiştir. Kuzey yöndeki 1. yıkıntı alanında yapılan çalışmalarda hem meclis binası ile surun birleşim yeri temel seviyesine kadar açılmış hem de sur önüne eklenen mimari kalıntıların planları netleşmiştir. Devşirme malzeme kullanılarak özensizce örülen mekânın sura bitişik olan batı kısmında tuğla zemin döşemesi ile kuzey-güney doğrultulu birbirini karşılar yönde iki künk tespit edilmiştir. Eşik taşından anlaşıldığı kadarıyla girişi doğu yönden verilen mekân olasılıkla Osmanlı Derebeyi Ali Ağa Dönemine ait bir yapı kalıntısı olmalıdır. Bu alandaki çalışmalar esnasında epigrafik verilere de ulaşılmıştır. Surda devşirme malzeme olarak kullanılan iki onurlandırma yazıtında Tloslu iki kamu görevlisinin isimleri okunmuştur.

2. yıkıntı alanında yapılan kazı çalışmalarında meclis binasının cephe işçiliği ile benzer örgü tekniğine sahip duvarın güney yönde, kuzey ve güney sövelerinin bir kısmı *in-situ* olarak korunan ikinci bir kapıya kadar devam ettiği görülmüştür. 1.70 m. genişliğindeki bu ikinci giriş güney; yapının merkezinde yer alan 3.40x3.75 m. ölçülerindeki diğer kapı kuzey kapı olarak tanımlanmıştır (Resim: 3). Kuzeydeki kapı gibi surun yapım aşamasında devşirme bloklarla kapatılan kapının lentosu iki parça halinde ele geçirilmiştir. Kapının kuzey sövesinin hemen yanında doğu-batı doğrultulu uzanan iki sıra moloz örgü duvar bu alandaki geç dönem mimari düzenlemeden geriye kalan izlerdir. Güney sövenin devamındaki duvar bloklarının niteliği ve örgü tekniği meclis binası ile benzerdir. Güney yöne doğru yaklaşık 6 m. devam eden bu duvar örgüsü en alt sıraya yerleştirilen sütun tamburlarıyla yerini Geç Antik Çağ suruna bırakır. Her iki kapı önünde açılan sondajlarda yapının duvar sırasının oturduğu temel bloklarının eşik vazifesi gördüğü; burada ayrı bir basamak düzenlemesine gidilmediği anlaşılmıştır. Temel bloğunun 30 cm. aşağıda daha kaba bir işçilik gösterdiği, bu seviyeden aşağısının ise

taş yongası, kiremit ve seramik parçaları içeren bir dolguyla kaplandığı tespit edilmiştir. Bu sondajda ele geçirilen seramiklerin Hellenistik Dönem form ve bezeme özellikleri taşınması yapının tarihlenmesinde *terminus ante quem* oluşturmaktadır.

Kuzey kapı önündeki alan günümüz *diazoma* yürüme seviyesinde açığa çıkartılan 4 kiremit mezardan da anlaşıldığı üzere Orta Bizans Döneminde mezarlık olarak kullanılmıştır. Mezarların kuzey-güney doğrultulu yerleştirilen 3 tanesi meclis binasının temel bloklarına yaslanırken, çatki kiremit tekniğiyle oluşturulan 1 tanesi ise doğu-batı doğrultulu konumlanmıştır. Kuzey-güney doğrultulu konumlanan mezarlardan ikisi erişkin, biri ise çocuğa aittir. İçi kavisli, eşit ölçülü tuğlalar ile kapatılan mezarların batı yönü küçük taş sırasıyla sınırlandırılmıştır. M1 olarak numaralandırılan ilk mezarda 1.55 cm. boyunda yetişkin bireye ait iskeletin sol kolu başının altında, sağ kolu ise karın boşluğuna yerleştirilmiş olarak defnedilmiştir (Resim: 4). M1 numaralı mezarın güney devamında mimari dokusu bozulan M2 numaralı mezardan kuzey-güney doğrultulu uzanan ve olasılıkla kadın bireye ait iskeletle karşılaşılmıştır. M3 numaralı mezarın mimari düzenlemesi diğerleri ile benzer olup, içerisinde iskelet sistemi oldukça kötü durumda günümüze ulaşan çocuk birey bulunmuştur. 3 Numaralı yıkıntı alanı sınırlarında açığa çıkartılan M4 ise gerek doğu-batı doğrultulu olması gerekse çatki tekniğinde yapılmasıyla diğer üç mezardan ayrılır. Mezarın içerisinde dorsal pozisyonda bir yetişkin bireye ait iskelet yer almakta olup, diğer 3 mezarda olduğu gibi hiçbir arkeolojik buluntu ele geçmemiştir.

2 numaralı yıkıntı alanındaki kazı çalışmalarının tamamlanması ardından 3 numaralı yıkıntı alanına geçilmiştir. Yüzölçümü bakımından diğerlerine kıyasla oldukça geniş olan bu yıkıntı alanında hem güney yönde ilerlenmiş hem de sur duvarını takip edebilmek amacıyla üst kısımda bir teraslama yapılmıştır. Teraslama çalışmaları esnasında sur duvarının arka kısımdaki yapılarla bağlantılı olarak hafif "L" yaptığı görülmüştür. Alt seviyede daha iyi durumda korunan mimari bloklar sur duvarındaki bu mimari detayı desteklemektedir.

Akropol doğu sur duvarında yürütülen kazı çalışmaları esnasında ele geçen er erken buluntu Kalkolitik Dönem tipolojisi gösteren taş baltadır (Resim: 5). Akropolün zirvesinden aşağı doğru yuvarlandığı düşünülen bu buluntu daha önceki kazı sezonlarında bulunan Prehistorik Dönem balta örnekleriyle paralellik gösterir. Kazı alanındaki seramik buluntuları ise Klasik Dönemden Osmanlı Dönemine kadar uzanan geniş bir kronoloji sergiler. Klasik ve

Hellenistik Dönemlere tarihlendirilen seramikler olasılıkla sur gerisindeki kaya mezarlarına ait adak seramik buluntularıdır. Mimari döşemle bağlantılı buluntular arasında zemin ve duvar tuğlaları, çatı kiremitleri ve künk parçaları örnek gösterilebilir. Çivi, kilit mekanizmaları, zincirlerden oluşan metal buluntu grubuna ek olarak sikkeler, cam kap parçaları, ezgi taşları ve mimari bezemelere ait parçalar, yazıtlı blok parçaları ele geçirilen diğer arkeolojik buluntulardandır. Kazı buluntuları içerisinde kadın göğsü formunda taş ağırlık, Flaviuslar Dönemi stil özellikleri gösteren bir portreye ait parça, gülle, ok ve mızrak uçları dikkat çeken örneklerdendir (Resim: 6).

Sonuç olarak akropol doğu sur duvarlarında yürütülen kazı çalışmaları esnasında 1. ve 2. yıkıntı alanlarının tamamı ile 3. yıkıntı alanının önemli bir kısmı kaldırılmıştır. Böylece stadyum *diazomasına* oturan Erken Bizans Dönemi kent surunun yaklaşık 170 m. uzunluğundaki bölümü temizlenerek açılmıştır (Resim: 7). Çalışmalar esnasında hem sur öncesi dönemlere ait yapılara hem de Geç Antik Çağ yerleşimine ilişkin önemli bulgulara ulaşılmıştır. Sur içerisine entegre edilen meclis binasının cephe ve kesit çizimleriyle kullanım evreleri belgelenmiştir. 2018 kazı sezonunda akropol doğu sur duvarlarında yürütülen kazı çalışmalarıyla arkeolojik, antropolojik ve epigrafik verilere ek olarak antik kentin panoramik görüntüsüne de zenginlik kazandırılmıştır. Ayrıca akropole çıkış sağlayan taş yolun kenarlarında yıkık vaziyette duran ve ziyaretçi geçişini engelleyen mimari bloklar vinç yardımıyla kaldırılmış; böylece kentin turistik gezi güzergahı rahatlatılmıştır.

II. EPİGRAFI ÇALIŞMALARI

Ertan YILDIZ

Recai TEKOĞLU

2018 kazı sezonu epigrafi çalışmaları arazide ve kazıevi etüdürlük eser deposunda olmak üzere iki aşamalı yürütülmüştür. Arazi çalışmalarında akropol doğu sur duvarları kazılarında ele geçirilen yazıtlar incelenmiştir. Bunlardan onurlandırma yazıtına ait olduğu düşünülen farklı büyüklükteki 3 parçadan oluşan yazıtlı stel bir şahıs ismi sunmaktadır. Hem taşa kazınan yazının formu hem de fragmanda geçen Tiberius ismi stelin Erken Roma İmparatorluk Dönemine ait olduğunu kanıtlar. Yazıtta geçen Tiberius'un oğlu ya da torunu olan kişi aynı zamanda Tlos vatandaşıdır. Bunun haricinde antik kent içinde yapılan arazi çalışmalarında özellikle Tituli Asiae Minoris II'de yayınlanan bazı yazıtlar yeniden belgelenip kayıt altına alınmıştır. Bunlardan Hippo-

lokhos'un onurlandırıldığı ve Hellenistik Döneme tarihlenen TAM II, 580 numaralı yazıt bu yılki çalışmalarda tekrar incelenmiştir. Bu yazıtta ait olduğu düşünülen başka bir yazıtlı blok ise yazıtlı yüzey içe ve sağa dönük şekilde, bu yazıtın hemen yanındaki duvar örgü sistemi içinde tespit edilmiştir.

2018 kazı sezonu içerisinde akropol doğu sur duvarlarında devşirme malzeme olarak kullanılan iki yeni onurlandırma yazıtının keşfi oldukça heyecan verici olmuştur. İlk yazıtta, kent adına pek çok kamusal görevi üstlenen ve bunun için kendi servetinden cömertçe harcamalar yapan Teimantes onurlandırılmıştır (Resim: 8). Teimantes, sadece kenti için faydalı işler yapmakla kalmamış aynı zamanda Lykia Birliği için de önemli işler yapmıştır. Zira yazıttan onun birlik tarafından taçlandırılmış olduğu öğrenilmektedir. Teimantes için kaleme alınan bu yazıtta onun vatani olan Tlos'ta önemli kamusal işleri tam bir erdem içinde ve yasalara uygun bir şekilde yaptığı anlatılmaktadır. Yazıtta ayrıca atalarının da aynı şekilde davrandıkları vurgulanmıştır. İkinci yazıt Tediassa için kaleme alınmıştır. Tlosluların Halk Meclisi'nin onurlandırdığı Tediassa'nın kent için yaptığı iki satırdan oluşan yazıttan maalesef anlayışmamaktadır.

III. ANTROPOLOJİK İNCELEMELER

Cenk GÜNER

2018 kazı sezonundaki antropolojik çalışmalar mezarlarda ele geçen iskeletlere yönelik morfolojik gözlemler ile antik DNA-İzotop analiz çalışmaları için numune alma olmak üzere iki alt başlıkta toplanabilir. Morfolojik incelemelerin ilk etabını akropol doğu sur duvarları kazı çalışmaları esnasında açılan kiremit mezarlardaki iskeletler oluşturur. M1 numaralı mezardan yalnızca bazı kol ve el kemikleri ile gövde kemikleri eksik bir iskelet bulunmuşken, M2 numaralı mezarda kırılmış bir kafatası ile uzun kemikler ve gövde kemiklerinden az sayıda kemik buluntu ele geçmiştir. M3 numaralı mezar ise tüm mezarlar içerisinde sayı bakımından en az kemik buluntuya sahiptir. Meclis binasının önünden ve kapı içerisinden *Artiodactyla* (Çift toynaklılar) takımına giren hayvan kemikleri de çıkarılmıştır.

Morfolojik incelemelerin ikinci etabını 2005-2007 yılları arasında Tlos kaya mezarlarındaki kazılarında ele geçirilen iskeletler oluşturur. Bu değerlendirme sonucunda 2005 yılı kazı sezonunda açılan 18.25 numaralı kaya mezarında en az 18 birey; 18.26 numaralı kaya mezarında ise 2 bireye ait kafatası ve vücut kemikleri bulunmuştur. 2006 kazı sezonunda temizlik çalışması ya-

pılan 18.17 numaralı kaya mezarından toplam 1 birey, 20.1 numaralı lahit mezarın *hyposorion* bölümünden ise 1 bireye ait vücut kemikleri ele geçirilmiştir. 2007 kazı sezonunda soyulmadan günümüze ulaşan 18.23 numaralı mezarın kemikleri arasında doğu *klinede* 9 birey, batı *klinede* 4 birey ve orta alandan 1 birey olmak üzere toplam 14 birey belirlenmiştir. 23.1 numaralı mezarın *klinelerinin* alt kısmındaki boşluğa akmış durumda bulunan karışık kemiklerden 11 birey ayrıştırılırken, aynı mezarın *kline* üstünden ise 3 bireye ait kemikler tespit edilmiştir. Bu alanın kuzeyinde akropolün Bizans Dönemi kullanım evresinden kalan çatki mezarda da 1 birey tespit edilmiştir. Soyulmadan günümüze ulaşan 2 mezardaki (18.23 ve 23.1 *kline* altı) iskeletlerin anatomik bütünlüklerini korudukları gözlemlenirken diğerlerinin gerek kaçak kazı gerekse alandaki ikincil kullanımlar nedeniyle dağınık veya süpürülmüş olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum birey ayrımlarında aynı bireye ait olan iskelet parçalarının saptanmasını güçleştirmiştir. Bu nedenle 18.25 numaralı kaya mezardan ele geçirilen karışık kemiklerden insan iskeletinde çift ya da sağ ve sol şeklinde ayrılabilen postcranial kemikler ile cranial kemiklerden yararlanılarak kaya mezarlarında bulunan “en az birey sayısı” belirlenmiştir.

Diğer yandan 2018 kazı sezonunda kış döneminde kaçak kazı sonucu açılan 18.83 numaralı kaya mezarında ele geçen kemikler de incelenmiştir. Buna göre söz konusu alandan çıkarılmış kemiklerin tamamının *Artiodactyla* (Çift toynaklılar) takımından hayvanlara ait olduğu tespit edilmiştir. Bu mezarda antik çağlarda boşaltıldığı için insan kemiklerine rastlanılmamıştır.

2018 kazı sezonundaki antropoloji çalışmaları çerçevesinde Tlos kazılarında ele geçirilen insan ve hayvan iskeletlerinden DNA-İzotop analizi yapılmak üzere numuneler de alınmıştır. Proje kapsamında dokuz farklı alandan kronolojik dizin içerisinde olmak kaydıyla toplam 186 adet insan kemiği ile 13 adet hayvan kemiklerine ait numuneler alınmıştır. Söz konusu numuneler 2006-2018 yılları arasında farklı yerlerde günışığına çıkarılmış ve değişik dönemlere ait iskelet örnekleri tasnif edilerek seçilmiştir. İskelet kalıntılarından, antik DNA araştırmalarında DNA'nın korunmasının en yüksek düzeyde olduğu bilinen özellikle petrus kemiği ve dişlerden örnekler seçilmiştir. Bu çalışmayla amaçlanan, farklı dönemlere tarihlenen insanlar arasındaki genetik devamlılığın belirlenmesiyle birlikte aynı mezar ya da gömü alanında çıkmış bireylerin akrabalık ilişkilerini belirlemektir. Ayrıca alınan hayvan örnekleriyle keçi, koyun ve atın evcilleştirilme sürecinin genetik olarak çalışılması amaçlanmaktadır.

IV. KÜLTÜREL ve DOĞAL PEYZAJ ÇALIŞMALARI

Ramazan Süleyman GÖKTÜRK

Zuhal ELİNÇ

2018 kazı sezonu kültürel peyzaj çalışmaları Tlos antik kentinde son yıllarda artan turist sayısına paralel olarak gezi güzergahlarının iyileştirme ihtiyacına yönelik yürütülmüştür. Antik kent ve çevresinde kullanılacak kent mobilyaları turistleri yönlendirmek ve kazı çalışma alanlarına yaklaşmalarını önlemek için çok önemlidir. Kent mobilyalarının özellikle yönlendirme elemanlarının tarihi yapıları zarar vermemesi ve kentin genel estetiğini bozmasına dikkat edilmelidir. Antik kente giriş levhaları şu an için yeterli olmayıp estetik açıdan da iyi görünmemektedir. Bu nedenle Tlos antik kenti için gerek mobilyalar gerekse bilgilendirme levhalarına yönelik tasarım çalışmalarının yapılması planlanmaktadır. Tasarımların hazırlanışında Tlos antik kentinin jeolojik, flora ve iklimsel yapıları da dikkate alınarak estetik ve fonksiyonel ilkeler belirlenmiştir. Örneğin son derece yalın ve sade çizgiler taşıyan tasarımlar kesinlikle mevcut kültürel varlıklarla kontrast oluşturmalıdır. Uygulama aşamasında kolay sökülüp takılabilmeli ve taşınabilir olmalıdır. Sürekli taşınmaz olması durumunda ise dış etmenlerden zarar görmeyen malzemenin yapılmalıdır.

Doğal peyzaj çalışmaları çerçevesinde Tlos antik kenti ve *teritoryumunda* özellikle su kenarlarında yetişen bitkiler toplanarak teşhis edilmiştir. Toplanan bitkilerin teşhis edilmesi sonucunda 24 familyaya ait 34 cins ve toplam 38 bitki taksonu tespit edilmiştir (Resim: 9). Tespit edilen bu bitkiler *Cirsium vulgare*, *Melissa officinalis* subsp. *officinalis*, *Epilobium hirsutum*, *Mentha longifolia* subsp. *typhoides* var. *typhoides*, *Mentha aquatica*, *Iris pseudacorus*, *Polygonum salicifolium*, *Dorycnium pentaphyllum* subsp. *hausknetii*, *Conyza bonariaensis*, *Lycopus europaeus*, *Equisetum ramosissimum*, *Pulicaria dysenterica*, *Nasturtium officinale*, *Hypericum perforatum*, *Lythrum salicaria*, *Epilobium parviflorum*, *Veronica anagallis-aquatica*, *Arundo donax*, *Adiantum capillus-veneris*, *Asteriscus aquaticus*, *Tussilago farfara*, *Juncus inflexus*, *Plumbago europaea*, *Phragmites australis*, *Ranunculus constantinopolitanus*, *Ranunculus ficaria* L. subsp. *ficariiformis*, *Potentilla recta*, *Urtica dioica* subsp. *dioica* gibi otsu türlerin yanında *Platanus orientalis*, *Populus alba* var. *alba*, *Salix alba* subsp. *alba*, *Salix babylonica*, *Liquidambar orientalis*, *Vitex agnus-castus*, *Rubus sanctus*, *Rubus canescens* subsp. *canescens*, *Ulmus canescens*, *Nerium oleander* gibi odunsu türlerdir.

V. KENT HARİTASI REVİZYON ÇALIŞMALARI

2018 kazı sezonu harita ölçüm ve belgeleme çalışmaları akropol doğu sur duvarlarında yürütülen moloz temizliği ve kazı faaliyetlerine paralel olarak yeni çıkan mimari detayların kent haritasında revizyonuna yönelik yürütülmüştür. Bu esnada RTK (Real Time Kinematic) CORS (Continuously Operating Reference Stations) ölçüm aleti kullanılmıştır. Öncelikle akropol doğu sur düzenlemesi ve sur içerisindeki meclis binasının moloz temizleme ve kazı çalışmaları öncesinde hazırlanan planları güncel durumlarıyla kontrol edilmiştir. Surdaki dönüşler, sur gerisindeki mekânlara girişi sağlayan kapılar, sur duvarının kalınlıkları gibi mimari detaylar yeni yapılan ölçümlerle kent haritasında güncellenmiştir. Kent haritasında sur öncesi, sur yapım aşaması ve sonrasında evre farklılıkları takip edilebildiği kadarıyla gösterilmeye çalışılmıştır (Resim: 10). Diğer yandan tiyatro, bazilika ve Kronos Tapınağı'nda da benzer şekilde yayın çalışmalarına yönelik ölçüm faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.

VI. JEORADAR ÖLÇÜM ÇALIŞMALARI

Ahmet YÜKSEL

Kerim AVCI

2018 jeoradar ölçüm çalışmaları kapsamında Tlos antik kentinin Prehistorik Dönem yerleşimine dair önemli buluntuların ele geçtiği stadyum düzlüğünün kuzeybatısındaki alan taranmıştır. Yakın dönemin yaygın arkeometri yöntemlerinden biri olan jeoradar ölçümüyle stadyum düzlüğünün güney batısında önceki sezonlarda gerçekleştirilen kazılarla belgelenen Prehistorik Dönem yerleşiminin kuzey batı uzantısını gözlemlemek amaçlanmıştır. Benzer ölçümler önceki sezonlarda stadyumun diğer alanlarına yapılmış, havuzun batısındaki taş tarlası olarak kullanılan kısım ise ölçülemediği. 2018 yılı içerisinde akropol doğu sur duvarlarında kullanılan 20 tonluk hiyap vinçle söz konusu taş tarlasındaki blokların güneyde oluşturulan yeni taş tarlalarına taşınmasıyla eksik jeoradar ölçümleri tamamlanabilmiştir. Yapılan ölçümler neticesinde stadyum düzlüğünde hem daha önceki ölçümlerle hem de kazı çalışmalarıyla belgelenen Prehistorik Dönem yerleşiminin boyutu ve mimarisine dair daha kapsamlı verilere ulaşmak mümkün olmuştur.

VII. ETÜTLÜK ESER DEPOSU ÇALIŞMALARI

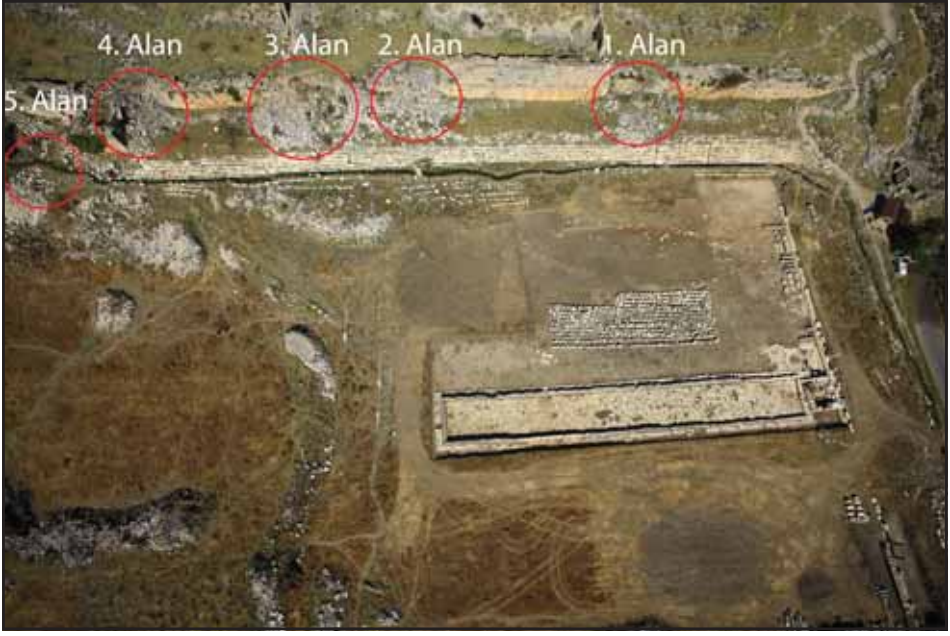
Gül İŞİN

2018 kazı sezonu kazıevi etütlük eser depolarında akropol doğu sur duvarlarındaki moloz temizliği ve kazı faaliyetlerinde ele geçirilen seramik,

cam, taş eser, metal vb. arkeolojik buluntuların belgeleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Çizim, tanım ve fotoğraf aşamalarını içeren belgeleme çalışmalarının ilk etabını seramikler oluşturur. Yapılan incelemelerde Geometrik Dönemden Osmanlı Dönemine kadar uzanan oldukça geniş bir kronoloji içerisinde farklı kullanım alanlarına yönelik formlar tespit edilmiştir (Resim: 11-12). Böylece akropolde kaya mezarları, lahitler, kutsal alanlar, askeri mimariye ilişkin düzenlemeler ve konutlarla izlenen uzun süreli kullanım doğu sur duvarlarındaki dolgudan ele geçirilen seramiklerle de belgelenmiştir.

Depo çalışmalarında seramikler hamur-astar niteliklerine göre detaylı olarak tanımlanmış ve dönemlerine göre gruplanmıştır. Akropolün uzun süreli ve farklı işlevlerde kullanımı seramiklerin nitelik ve tipolojilerine de yansımıştır. Örneğin Klasik Dönem ile Roma Dönemi arasına tarihlenen seramiklerin büyük bir kısmının daha önce kazı çalışmalarında ele geçirilen mezar buluntularıyla paralellik gösterdiği görülmüştür. Nitelikli sofralar için ait olan formlar içerisinde kâseler, tabaklar, testiler yer alır. Aynı formların günlük kullanım varyasyonları Roma ve Bizans Dönemi örneklerinden bilinmektedir. Diğer formlar arasında kandiller, *unguentariumlar*, *amphoralar*, depolama ve pişirme kapları sayılabilir. Osmanlı Derebeyi Ali Ağa'ya ait konutun yer aldığı akropol, Tlos antik kentinde Osmanlı Dönemi yerleşimine dair buluntuların en yoğun ele geçirildiği alan olmasıyla da ayrı bir öneme sahiptir. 2018 kazı sezonunda 17.-19. yüzyıl arasına tarihlenen yeşil sırlı tabaklar, beyaz hamurlu bitkisel bezemeli fincanlar, üzeri beyaz boyalı Dont testileri belgelenmiştir. Sayısal açıdan yoğunlukta olan Dont seramikleri hem form hem de bezeme açısından da çeşitlilik gösterir. Antik Dönem seramiklerindeki gibi kabartma ve çentik bezeme teknikleriyle süslenen Dont testileri bölgede geçmişi çok erken dönemlere dayanan seramik üretiminin yakın çağ uzantısı olması açısından önemlidir. Ch. Fellows'un seyahatnamesinde belirttiği üzere Ali Ağa'nın olasılıkla üst düzey misafirlerini ağırlamada kullandığı mavi, sarı ve kırmızı renklerle bezeli fincanların ise Kütahya üretimi olduğu düşünülmektedir.

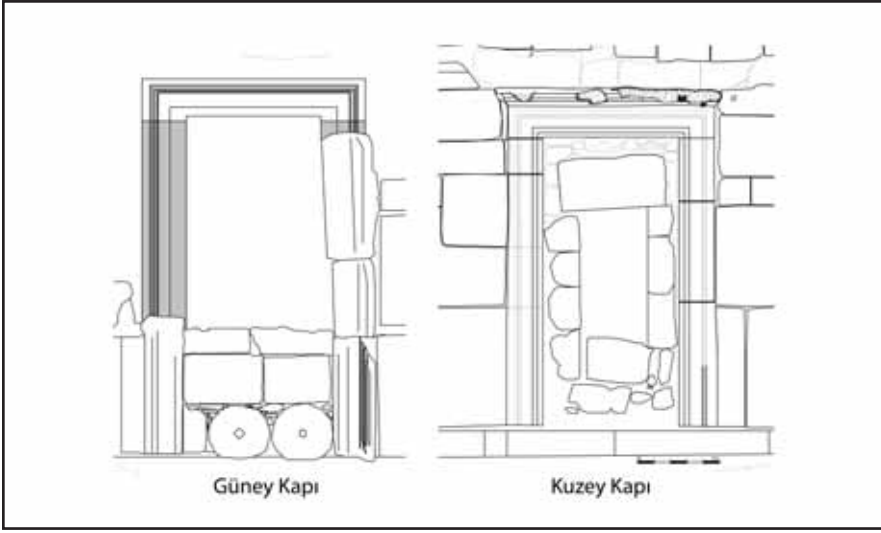
Seramiklere ek olarak depo çalışmalarında akropol doğu sur kazılarında ele geçirilen cam, metal ve taş eserler de incelenmiştir. Buluntular içerisinde çizilebilecek nitelikteki örnekler seçilerek hem manuel hem de dijital çizimleri tamamlanmıştır (Resim: 13). Benzer çalışma sayısal yoğunluğuyla dikkat çeken taş *mortar* parçaları için de gerçekleştirilmiştir. 2018 kazı sezonu bitiminde tüm etüdümlük ve envanterlik nitelikteki eserlerin belgeleme çalışmaları tamamlanmıştır.

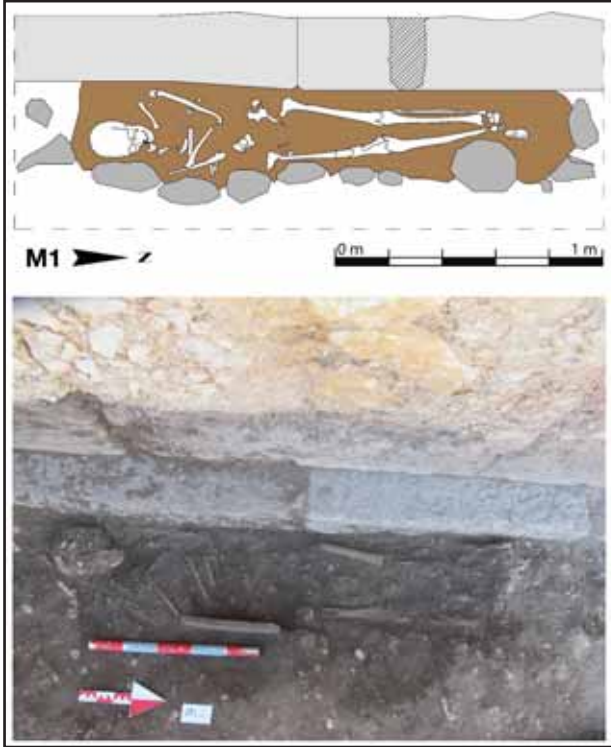
Resim 1: Akropol doğu sur duvarı yıkıntı alanları.

Resim 2: Akropol doğu sur duvarı profilli bloklar.

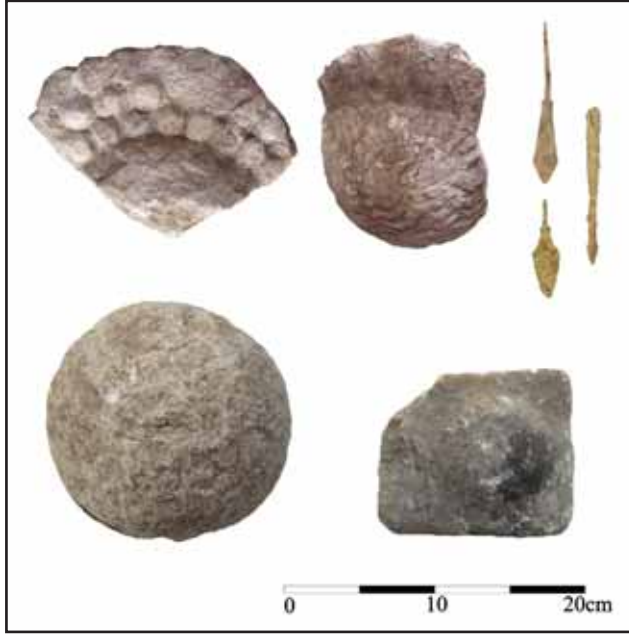
Resim 3: Meclis binası güney ve kuzey kapılar.

Resim 4: M1 Numaralı kiremit mezar.

Resim 5: Taş balta.

Resim 6: Akropol doğu sur duvarı buluntularından örnekler.

Resim 7: Kazı çalışmaları sonrası akropol doğu sur duvarı.

Resim 8: Akropol doğu sur duvarı yazıtlı blok.

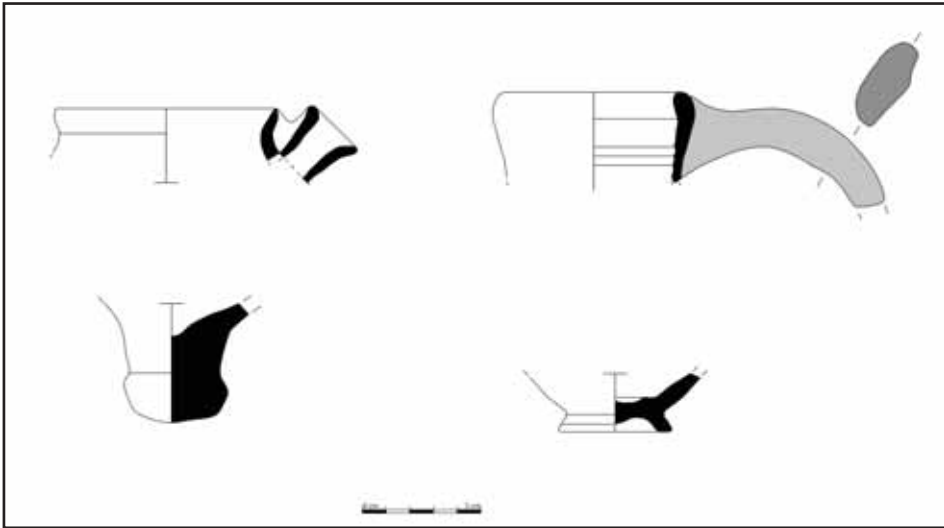
Resim 9

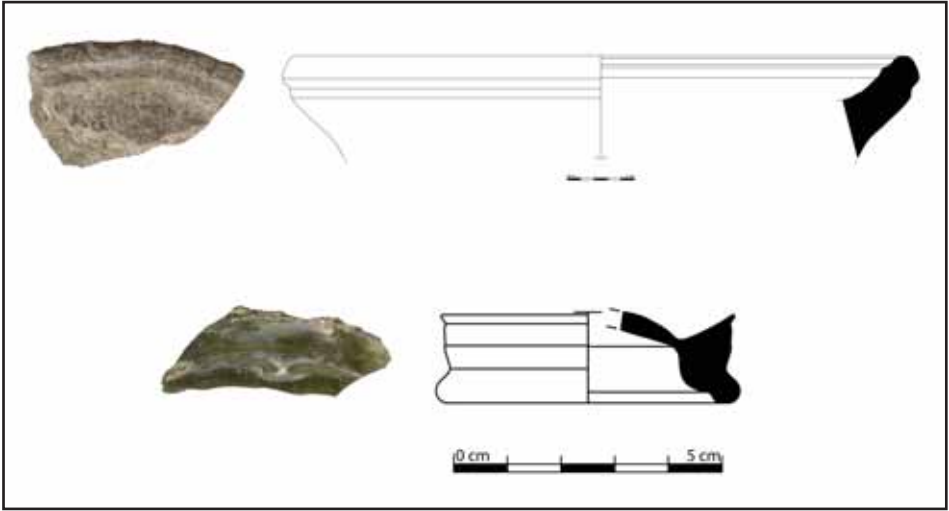
Resim 10: Revize edilen kent haritasında akropol doğu sur duvarı.

Resim 11: Akropol doğu sur duvarı seramik örnekleri.

Resim 12: Akropol doğu sur duvarı seramik çizim örnekleri.

Resim 13: Akropol doğu sur duvarı taş ve cam eser örnekleri.